

Ders: 52

Konu: Toplumsal Görev ve Sorumluluklarımız 1

Allah, insanı en güzel bir şekilde yarattı; ona kendi ruhundan üfledi, yeryüzünün halifesi kıldı ve gökte ve yerde ne varsa hepsini onun emrine verdi. Bu kadar nimete nail olan insanın tabiidir ki, başıboş bırakılması mümkün değildir. Bundan dolayı Kur'an'ımız,

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى

“İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır!”¹ buyurmuştur.

Bundan dolayıdır ki, insan bu alemde sorumlu olan tek varlık olduğu için yapıp ettiklerinden sorumludur.

Bu sorumlulukların başında Allah'a karşı olan sorumluluğumuz gelir. Çünkü insanın yaratılış gayesi, Allah'a kulluk etmektir. Ayet bunu şöylece izah buyuruyor:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

“Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”²

Allah'a karşı olan sorumluluğumuzun yanında, kendimize ve diğer varlıklara karşı da sorumluluklarımız bulunmaktadır.

Peygamber Efendimiz (a.s), insanın sorumluluklarına işaret buyurduğu bir hadis-i şerif şöyledir:

الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ أَوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَدَى عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ

“İman altmış veya yetmiş küsur şubedir; en faziletlisi ‘lâ ilâhe illallah’ (Allah’tan başka tanrı yoktur) demek, en aşağısı da yoldan eziyet veren şeyi kaldırmaktır. Hayâ da imandan bir şubedir.”³

Hadis-i şeriften anlıyoruz ki, insanın, başta Allah olmak üzere, kendisine, ailesine, komşularına ve topluma karşı sorumlulukları vardır.

Biz bu dersimizde topluma karşı vazife ve sorumluluklarımız nelerdir? Bunları izaha çalışacağız. Şöyle ki:

1. İnsan olarak birbirimizi sevmek, saymak ve başkalarının haklarına saygı göstermek

Topluma karşı sorumluluklarımızın başında bunlar gelir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurarak, birbirimizi sevmeyi iman gereği kabul etmiştir:

لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلَا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا أَوْلَا أَدْلُكُمْ عَلَى شَيْءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُمْ أَفْشُوا السَّلَامَ بَيْنَكُمْ

“İman etmedikçe Cennete giremezsiniz, birbirinizi sevmedikçe de kamil bir imana sahip olamazsınız. Yaptığınız zaman birbirinizi seveceğiniz bir şey söyleyeyim mi? Aranızda selamı yayınız⁴. Bir başka hadis-i şerifte ise, bu sevginin ölçüsü şöyle açıklanmıştır:

تَرَى الْمُؤْمِنِينَ فِي تَرَاحِمِهِمْ وَتَوَادِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ كَمَثَلِ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى عَضْوًا تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ جَسَدِهِ بِالسَّهْرِ وَالْحُمَى

“Müminler birbirlerini sevmeye, birbirlerine acımada ve merhamette, bir vücut gibidir. Bir organ rahatsız olduğunda, diğer organlar da onunla birlikte ateşlenir, uykusuz kalırlar.”⁵

Dinimiz, fert ve toplum haklarına yönelik bütün saldırıları yasaklamıştır. Bu kabilden olmak üzere, kişisel çıkarlar uğruna toplum menfaatlerini çiğnemek, görevi kötüye kullanmak, alışveriş ve

¹ Kıyame, 75:36

² Zariyât, 51:56

³ Müslim, İman, 12. I, 63.

⁴ Müslim, İman, 22. I,74.

⁵ Buhârî, Edeb, 27, VII, 77,78.

ticarete hile yapmak, aldatmak, sövmek, dövmek, kalp kırmak, gıybet etmek, iftira atmak, insanların şahsiyetlerine ve namuslarına dil uzatmak, yalan söylemek vs. hep haram kılınmıştır. Bütün bunlar kul ve toplum haklarına tecavüz sayılmıştır.

لَتُؤَدَّنَ الْحُقُوقَ إِلَى أَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَقَادَ لِلشَّاةِ الْجُلْحَاءِ مِنَ الشَّاةِ الْفَرْنََاءِ

“Kıyamet günü bütün hak sahiplerine hakları iade edilecektir. Hatta boynuzlu koyun boynuzsuz olandan hakkını alacaktır.”⁶ anlamındaki şu hadis bunun delilidir.

Bir defasında Sevgili Peygamberimiz, insanların hukukunun önemine dikkat çekmek amacıyla ashabına “Müflis kimdir?” diye sorar. Ashap, “malı mülkü olmayan” şeklinde cevap verince, Peygamberimiz (a.s) şöyle buyurdu.

إِنَّ الْمُفْلِسَ مَنْ أَمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَصِيَامٍ وَرَكَاةٍ وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هَذَا وَقَدَفَ هَذَا وَأَكَلَ مَالَ هَذَا وَسَفَكَ دَمَ هَذَا وَضَرَبَ هَذَا فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ فَنَيْتَ حَسَنَاتَهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ أَخَذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطَرَحَتْ عَلَيْهِ نَمَطٌ طَرَحَ فِي النَّارِ

“Ümmetimin gerçek müflisleri şunlardır: kıyamet günü mahşer yerine namaz, oruç, zekat gibi ibadetlerinin sevabıyla gelir, fakat, dünyada şuna sövmüş, buna iftira atmış, diğerinin malını yemiş, başkasının kanını akıtmış, dövmüştür. Onun sevabından o zulmettiği kimselere verilir, borcu ödenmeden sevapları tükenir. Bu defa zulmettiklerinin günahlarından alınarak onun boynuna yüklenir ve Cehenneme atılır.”⁷.

Bu sebepledir ki, Allah’a ve ahiret gününe inanan bir insan, kimsenin hakkına tecavüz etmez; eliyle, diliyle ve davranışlarıyla kimseyi rahatsız etmez, kimseye zarar vermez. Çünkü Müslüman uyumlu ve kendisinden kötülük beklenilmeyen insandır.

Bir gün Hz. Peygamber oturan bir grup sahabinin yanında durdu ve “Size en iyiniz ve en kötünüzü bildireyim mi?” diye sordu. Orada oturanlar sustular ve cevap vermediler. Hz. Peygamber (s.a.v) sorusunu üç defa tekrar edince içlerinden biri, “evet ey Allah’ın elçisi, bize en iyimizi ve en kötümüzü haber ver” dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (a.s),

خَيْرُكُمْ مَنْ يَرْجَى خَيْرَهُ وَيُؤْمِنُ شَرَّهُ وَشَرُّكُمْ مَنْ لَا يَرْجَى خَيْرَهُ وَلَا يُؤْمِنُ شَرَّهُ

“Sizin en iyiniz kendisinden iyilik beklenen ve kötülüğünden emin olunandır. Sizin en kötünüz de, kendisinden iyilik beklenmeyen, kötülüğünden de emin olunmayanınızdır” buyurdular.⁸

Müslüman kendisine kötü davranıldığında dahi, güzelliği terk etmeyen kişidir. Ecdadımız, “iyiliğe karşı iyilik her kişinin, kötülüğe karşı iyilik er kişinin kârıdır” demiştir. Çünkü güzel ahlak; mahrum edene vermek, ilgiyi kesene alaka göstermek, zulmedenin affettir. Kur’an’ımız bunu şöylece beyan buyurur:

وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

“İyilikle kötülük bir olmaz, Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde önle. O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, sanki candan bir dost olur.”⁹

2. İyilikte Yardımlaşmak:

Toplumsal görevlerimizin en önemlilerinden bir başkası da iyilikte yardımlaşmak ve muhtaçlara yardım etmektir. Rabbimiz Kur’an-ı Kerimimizde buna şöyle işaret buyuruyor: elini uzatmaktır. Yüce Allah Kur’an’da;

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالتَّغْوَىٰ

“İyilik ve takvâ üzere yardımlaşın; günah ve düşmanlık üzere yardımlaşmayın.”¹⁰

⁶ Müslim, Birr, 15,60, III, 1997.

⁷ Müslim, Birr ve Sıla, 15, 59, III, 1997.

⁸ Tirmizi, Fiten, 76. IV, 528.

⁹ Fussilet, 41:34

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v) de bir mübarek sözünde sorumluluklarımız konusunda şunları ifade buyurmuştur: şunları, Müslümanların yardımlaşmaları, birbirlerini desteklemeleri konusunda onları, tuğlaları birbirine kenetlenmiş, ayakta durması için bir kısmı diğerini destekleyen binaya benzetmiştir¹¹. Bir hadisinde de, bunun Müslüman'ın bir sorumluluğu olduğuna işaret etmektedir:

مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ

“Bir müminin dünya sıkıntılarında bir sıkıntısını giderenin, Allah kıyamet günündeki sıkıntılarında bir sıkıntısını giderir; darlıkta olana kolaylık gösterene, dünyada ve ahirette kolaylık sağlar; bir Müslüman'ın ayıbını örtenin, dünyada ve ahirette kusurlarını örter; kul kardeşinin yardımında olduğu sürece, Allah da ona yardım eder...”¹²

İnsanlara iyilik etmeyi emreden bir başka ayette de Rabbimiz şu uyarılarda bulunur:

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنَ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

“Allah'ın sana verdiğiinden (O'nun yolunda harcıyarak) ahiret yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez.”¹³

Bundan dolayı Allâh'ın rahmetini, yardımını ve rızasını arzulayan insan, mutlaka ihtiyaç sahiplerine yardım elini uzatmalıdır. Bu bir dini görev, toplumsal bir sorumluluktur. Nitekim Kur'an, zenginlerin malında fakir fukaranın hakkının var olduğunu bildiriyor:

وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ

“(Zenginlerin) mallarında, muhtaç ve yoksullar için bir hak vardır.”¹⁴

Bir diğer ayet ise şöyledir:

وَأَنْفَقُوا مِنْ مَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ

“Herhangi birinize ölüm gelip de: Rabbim! Beni yakın bir süreye kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam! demesinden önce, size verdiğimiz rızıktan harçayın.”¹⁵

Bütün bunlar işaret etmektedir ki, toplum içinde muhtaç olanları görüp gözetmek toplumsal bir sorumluluktur. Şayet ihtiyaç sahipleri aç veya susuz kalacak olurlarsa, Allah, bundan zenginleri sorumlu tutacaktır.

Bir gün Allah'ın Rasûlü (s.a.v) üç defa yemin ederek, “gerçekten iman etmiş olmaz” buyurdu. Sahabe-i kiram, “kim ey Allah'ın Elçisi!?” diye sorunca, Efendimiz (a.s):

مَنْ بَاتَ شَبَعَانًا وَجَارُهُ جَانِعٌ إِلَىٰ جَنْبِهِ وَهُوَ يَعْلَمُ بِهِ

“Komşusunun yanı başında aç olduğunu bildiği halde kendisi tok olarak geceleyen kişi” diye cevap verdi.¹⁶

Yardımlaşma sadece maddî olarak ihtiyaçların karşılanması şekliyle olmaz. Bir insanın kötülüğüne engel olmak ta o insana yardım etmektir.

Peygamberimiz (a.s);

أَنْصُرْ أَخَاكَ ظَالِمًا أَوْ مَظْلُومًا

¹⁰ Maide, 5:2

¹¹ Müslim, Bir ve Sıla, 17. III, 1999.

¹² Müslim, Zikr ve Dua, 11. III, 2074.

¹³ Kasas, 28:77

¹⁴ Zariyat, 51:19

¹⁵ Münafikun, 63:10

¹⁶ Haysemî, Mecma'u'z-Zevâid, Bir ve Sıla, XIV, 4, No:13554.

“Zalim de mazlum da olsa kardeşine yardım et.” buyurdu. Bunun üzerine, “yâ Resûlallah, mazluma yardım edelim, ama zalime nasıl yardım edelim?” denildi. Efendimiz (a.s), **تَأْخُذُ فَوْقَ يَدَيْهِ**, “Onu zulümden alıkoyarsan, bu da ona yardımdır” buyurdu.¹⁷ (Ders devam edecek)

Alınacak Dersler:

1. İnsan sorumlulukları olan ve yeryüzünün halifesi olarak yaratılmış bir varlıktır.
2. İnsanın en önemli ödevi yaratıcısına kul olmaktır.
3. Müslüman, toplumsal sorumluluğunu bilen ve gereğince hareket eden insandır.
4. Toplumsal sorumluluğun ilki Müslümanların birbirlerini sevmeleri ve birbirlerine saygı göstermeleridir.
5. Diğer bir sorumluluğumuz, ihtiyaç içindeki insanlara yardım etmek ve onların ihtiyaçlarını karşılamaktır.

Ödev:

1. Teşkilatımızın Sosyal kampanyalarından hangisi gündemde ise ona maddi katkıda bulunalım.
2. Bu Sorumluluk bilinçli ile Camilerimize her üye bir üye kazanma çalışmasında bulunalım.

¹⁷ Buhari, Mezalim 4, III, 98, İkraah 7, VIII, 59; Tirmizi, Fiten, 68. IV, 523.